

**TIBBIYOT TEXNIKUMLARIDA FARMATSEVTIK PARVARISH
KONSEPSIYASINI JORIY ETISH ORQALI BO‘LAJAK
FARMATSEVTLARNING KASBIY KOMPETENSIYALARINI
RIVOJLANTIRISH**

*Samarqand Davlat Tibbiyot
Universiteti, Samarqand O‘zbekiston.¹*

¹*Baykulov azim Kenjayevich*

¹*Toshboyev Feruz Nizomiddinovich*

²*Bekpo‘latov Muhammad Bahodirovich*

³*Xayrullayev Begzod Shuxratovich*

*Payariq Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi
texnikumi Katta o‘qituvchi², Yetakchi o‘qituvchi³*

Annotatsiya. Ushbu maqolada tibbiyot texnikumlarida farmatsevtik parvarish konsepsiyasini o‘quv jarayoniga joriy etish orqali bo‘lajak farmatsevtlarning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish masalalari yoritilgan. Zamonaviy sog‘liqni saqlash tizimida farmatsevtning vazifalari dori vositalarini tayyorlash va tarqatish bilan cheklanib qolmay, balki bemorlarga farmatsevtik maslahat berish, dori vositalaridan oqilona foydalanishni ta‘minlash hamda farmatsevtik parvarishni amalga oshirishni ham o‘z ichiga oladi. Shu sababli farmatsiya yo‘nalishida tahsil olayotgan talabalarni amaliy faoliyatga tayyorlashda farmatsevtik parvarish kompetensiyalarini shakllantirish muhim ahamiyat kasb etadi. Tadqiqotda farmatsevtik parvarish konsepsiyasining mazmun-mohiyati, uning ta‘lim jarayonidagi o‘rni va bo‘lajak farmatsevtlarning kasbiy tayyorgarligiga ta‘siri tahlil qilingan. Shuningdek, tibbiyot texnikumlarida innovatsion pedagogik texnologiyalar, amaliy mashg‘ulotlar, klinik vaziyatlar tahlili va simulyatsion ta‘lim elementlarini qo‘llash orqali talabalarda kasbiy bilim, ko‘nikma va kompetensiyalarni rivojlantirish imkoniyatlari o‘rganilgan. Tadqiqot natijalari farmatsevtik parvarish konsepsiyasini o‘quv jarayoniga integratsiya qilish bo‘lajak farmatsevtlarning kasbiy kompetentligini oshirish, bemorlarga ko‘rsatiladigan farmatsevtik xizmat sifatini yaxshilash hamda zamonaviy mehnat bozori talablariga mos mutaxassislar tayyorlashga xizmat qilishini ko‘rsatdi.[1,3,5,8,11]

Kalit so‘zlar: farmatsevtik parvarish, tibbiyot texnikumi, farmatsiya ta‘limi, kasbiy kompetensiya, farmatsevtik xizmat, innovatsion pedagogik texnologiyalar, simulyatsion ta‘lim, amaliy ko‘nikmalar, farmatsevt maslahati, ta‘lim jarayoni.

Dolzarbligi. Bugungi kunda sog‘liqni saqlash tizimida farmatsevtlarning roli tobora ortib bormoqda. Zamonaviy farmatsevt nafaqat dori vositalarini tayyorlash,

saqlash va tarqatish bilan shug'ullanuvchi mutaxassis, balki bemorlarga farmatsevtik maslahat beruvchi, dori vositalaridan oqilona foydalanishni nazorat qiluvchi hamda davolash jarayonining samaradorligini oshirishga ko'maklashuvchi sog'liqni saqlash xodimi sifatida e'tirof etilmoqda. Shu sababli farmatsevtik parvarish konsepsiyasi farmatsiya amaliyotining muhim tarkibiy qismiga aylanib, farmatsevt kadrlarni tayyorlash tizimiga yangi talablarni qo'yimoqda.

Tibbiyot texnikumlarida farmatsiya yo'nalishi bo'yicha tahsil olayotgan talabalarni zamonaviy dorixona faoliyatiga tayyorlashda farmatsevtik parvarish tamoyillarini o'quv jarayoniga joriy etish muhim ahamiyat kasb etadi. Hozirgi kunda ta'lim jarayonida nazariy bilimlarni amaliy faoliyat bilan uyg'unlashtirish, talabalarda bemor bilan muloqot qilish, dori vositalarini tanlash va qo'llash bo'yicha maslahat berish, farmakoterapiya xavfsizligini ta'minlash kabi kompetensiyalarni shakllantirish dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi.

Farmatsevtik parvarish konsepsiyasining o'quv dasturlariga integratsiya qilinishi bo'lajak farmatsevtlarda kasbiy mas'uliyat, klinik fikrlash, kommunikativ ko'nikmalar va amaliy faoliyatga tayyorlik darajasini oshirishga xizmat qiladi. Ayniqsa, aholining dori vositalaridan oqilona foydalanishi, nojo'ya ta'sirlar va dori vositalari o'rtasidagi o'zaro ta'sirlarni kamaytirish, farmatsevtik xizmat sifatini yaxshilashda malakali farmatsevtlarning o'рни katta ahamiyatga ega.[4,5,6,9]

Shuningdek, dunyoning rivojlangan davlatlarida farmatsevtik parvarish konsepsiyasi farmatsiya ta'limining muhim yo'nalishlaridan biri sifatida qaralmoqda. Xalqaro ta'lim standartlari va mehnat bozori talablarining o'zgarib borishi tibbiyot texnikumlarida ham kompetensiyaga asoslangan ta'lim modelini joriy etishni taqozo etmoqda. Bu esa bo'lajak farmatsevtlarni zamonaviy kasbiy faoliyatga tayyorlashda farmatsevtik parvarishning nazariy va amaliy jihatlarini chuqur o'rgatishni talab qiladi.

Asosiy qism. Farmatsevtik parvarish konsepsiyasi zamonaviy farmatsiya amaliyotining muhim yo'nalishlaridan biri bo'lib, uning asosiy maqsadi bemorlarning hayot sifatini yaxshilash, dori vositalaridan oqilona foydalanishni ta'minlash va farmakoterapiya samaradorligini oshirishdan iborat. Ushbu konsepsiya farmatsevt faoliyatining an'anaviy vazifalarini kengaytirib, uni bemor bilan bevosita ishlovchi, maslahat beruvchi va davolash jarayonida faol ishtirok etuvchi mutaxassis sifatida namoyon etadi. Shu sababli farmatsevtik parvarish tamoyillarini farmatsiya ta'limiga joriy etish bo'lajak farmatsevtlarning kasbiy tayyorgarligini zamonaviy talablar asosida takomillashtirishning muhim omili hisoblanadi.

Bugungi kunda tibbiyot texnikumlarida farmatsiya yo'nalishi bo'yicha mutaxassislar tayyorlash jarayonida nazariy bilimlar bilan bir qatorda amaliy ko'nikmalarni rivojlantirishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Biroq farmatsevtik parvarishning amaliy jihatlarini, bemor bilan muloqot qilish, farmatsevtik maslahat berish, dori vositalarining o'zaro ta'sirini baholash va farmakoterapiya monitoringini

olib borish kabi kompetensiyalarni shakllantirish bo'yicha imkoniyatlarni yanada kengaytirish zarurati mavjud. Shu bois farmatsevtik parvarish konsepsiyasini o'quv jarayoniga integratsiya qilish bo'lajak farmatsevtlarning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etadi.[10,14,13]

Farmatsevtik parvarish konsepsiyasini joriy etishda kompetensiyaga asoslangan ta'lim yondashuvi muhim o'rin tutadi. Mazkur yondashuv talabalarning faqat nazariy bilimlarni egallashiga emas, balki ularni amaliy vaziyatlarda qo'llay olish qobiliyatini shakllantirishga qaratilgan. Shu maqsadda o'quv jarayonida klinik holatlar tahlili, muammoli vaziyatlarni yechish, interfaol metodlar, keys-stadi, rolli o'yinlar va simulyatsion mashg'ulotlardan foydalanish samarali hisoblanadi. Bunday metodlar talabalarda mustaqil fikrlash, qaror qabul qilish va bemorlar bilan samarali muloqot qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Farmatsevtik parvarish konsepsiyasini o'qitishda amaliy mashg'ulotlarning ahamiyati alohida e'tiborga loyiqdir. Dorixona muassasalari bilan hamkorlikda tashkil etiladigan amaliyotlar davomida talabalar farmatsevtik xizmat ko'rsatish jarayonlari bilan yaqindan tanishadilar, dori vositalarini berish qoidalari, bemorlarga maslahat berish, retseptlarni tahlil qilish va farmatsevtik hujjatlar bilan ishlash bo'yicha tajriba orttiradilar. Bu esa ularning kasbiy faoliyatga moslashuvini tezlashtiradi va mehnat bozorida raqobatbardoshligini oshiradi. Zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish farmatsevtik parvarish bo'yicha ta'lim sifatini oshirish imkonini beradi. Elektron ta'lim platformalari, virtual laboratoriyalar, raqamli dorixona dasturlari va masofaviy ta'lim vositalari talabalarning bilim va ko'nikmalarini mustahkamlashga xizmat qiladi. Ayniqsa, simulyatsion ta'lim texnologiyalari yordamida real klinik vaziyatlarga yaqinlashtirilgan o'quv muhitini yaratish mumkin bo'lib, bu talabalarning amaliy tayyorgarligini sezilarli darajada oshiradi.

Farmatsevtik parvarish konsepsiyasining o'quv jarayoniga integratsiyasi natijasida talabalarda dori vositalarining farmakologik xususiyatlarini chuqur tahlil qilish, bemorlarning individual xususiyatlarini hisobga olish, farmakoterapiya xavfsizligini ta'minlash hamda nojo'ya ta'sirlarning oldini olish bo'yicha zarur kompetensiyalar shakllanadi. Bundan tashqari, kommunikativ, axloqiy va kasbiy mas'uliyatga oid ko'nikmalar rivojlanib, bo'lajak farmatsevtlarning professional faoliyat samaradorligi oshadi.

Materiallar va metodlar. Tadqiqot obyekti sifatida tibbiyot texnikumlarida farmatsiya yo'nalishida tahsil olayotgan talabalar hamda farmatsevtik parvarish konsepsiyasiga oid o'quv-uslubiy materiallar tanlab olindi. O'quv jarayonida qo'llanilayotgan amaldagi o'quv dasturlari, farmatsiya fanlari bo'yicha darsliklar, metodik qo'llanmalar va amaliy mashg'ulot ishlanmalari tahlil qilindi. Shuningdek,

farmatsevtik xizmat ko'rsatish bo'yicha klinik holatlar, dorixona amaliyoti materiallari hamda simulyatsion o'quv vositalaridan foydalanildi.

Tadqiqotda quyidagi vositalar va resurslar qo'llanildi:

farmatsiya fanlari bo'yicha o'quv dasturlari va sillabuslar;

farmatsevtik parvarish bo'yicha metodik qo'llanmalar;

klinik vaziyatlar to'plami (case-study materiallari);

test va anketa savollari;

amaliy mashg'ulotlar uchun simulyatsion modellar;

axborot-kommunikatsiya texnologiyalari va elektron ta'lim platformalari.

Tadqiqot jarayonida quyidagi ilmiy-pedagogik metodlardan foydalanildi:

Nazariy tahlil usuli

Farmatsevtik parvarish konsepsiyasining mazmuni, uning xalqaro tajribadagi o'rni hamda tibbiyot texnikumlari o'quv jarayoniga integratsiya qilish imkoniyatlari ilmiy adabiyotlar asosida tahlil qilindi.

Taqqoslash (komparativ) usuli

Amaldagi an'anaviy ta'lim modeli va farmatsevtik parvarish konsepsiyasiga asoslangan innovatsion yondashuvlar o'zaro solishtirildi.

Pedagogik kuzatuv usuli

Talabalarning amaliy mashg'ulotlardagi ishtiroki, bemor bilan muloqot ko'nikmalari va farmatsevtik maslahat berish qobiliyatlari kuzatildi.

So'rovnoma (anketa) usuli

Talabalar va o'qituvchilar o'rtasida farmatsevtik parvarish konsepsiyasiga bo'lgan munosabat, uning ahamiyati va o'quv jarayoniga joriy etish bo'yicha fikrlar o'rganildi.

Pedagogik tajriba usuli (eksperiment)

Farmatsevtik parvarish elementlari o'quv jarayoniga integratsiya qilingan guruh bilan an'anaviy o'qitish usuli qo'llanilgan guruh natijalari taqqoslandi. Natijada talabalarning kasbiy kompetensiyalaridagi o'zgarishlar baholandi.

Statistik tahlil usuli

Olingan natijalar umumlashtirildi, foizlar va o'rtacha ko'rsatkichlar asosida tahlil qilindi hamda pedagogik samaradorlik darajasi aniqlandi.

Metodologiya. Ushbu tadqiqot tibbiyot texnikumlarida farmatsevtik parvarish konsepsiyasini o'quv jarayoniga joriy etish orqali bo'lajak farmatsevtlarning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish samaradorligini o'rganishga qaratilgan pedagogik yo'nalishdagi ilmiy izlanish hisoblanadi. Tadqiqot kompetensiyaga asoslangan ta'lim yondashuvi va amaliyotga yo'naltirilgan o'qitish tamoyillariga asoslandi.

Tadqiqotda **eksperimental va qiyosiy pedagogik yondashuv** qo'llanildi. Ya'ni, nazorat guruhi (an'anaviy ta'lim) va tajriba guruhi (farmatsevtik parvarish elementlari integratsiya qilingan ta'lim) natijalari o'zaro solishtirildi. Bu yondashuv farmatsevtik

parvarish konsepsiyasining ta'lim samaradorligiga ta'sirini aniq baholash imkonini berdi.

Tadqiqot obyekti sifatida tibbiyot texnikumlarining farmatsiya yo'nalishida tahsil olayotgan talabalar tanlab olindi. Tadqiqot davomida ularning kasbiy bilim darajasi, amaliy ko'nikmalari, kommunikativ kompetensiyalari hamda klinik fikrlash qobiliyatlari o'rganildi. Predmet sifatida esa farmatsevtik parvarish konsepsiyasini o'quv jarayoniga joriy etish metodlari va ularning pedagogik samaradorligi belgilandi.[111,13,15]

Tadqiqot jarayoni bir necha bosqichda amalga oshirildi: birinchi bosqichda mavzuga oid ilmiy adabiyotlar, xalqaro tajribalar va o'quv dasturlari tahlil qilindi; ikkinchi bosqichda talabalar bilim va ko'nikmalari diagnostika qilindi; uchinchi bosqichda farmatsevtik parvarish konsepsiyasi asosida ishlab chiqilgan interfaol metodlar (keys-stadi, rolli o'yinlar, simulyatsion mashg'ulotlar, klinik vaziyatlar tahlili) o'quv jarayoniga tatbiq etildi; yakuniy bosqichda esa olingan natijalar tahlil qilindi va samaradorlik baholandi.

Ma'lumotlarni yig'ish jarayonida kuzatuv, test sinovlari, anketa so'rovnomalari va amaliy mashg'ulot natijalarini tahlil qilish usullaridan foydalanildi. Talabalarning kasbiy kompetensiyalaridagi o'zgarishlar bilim darajasi, amaliy topshiriqlarni bajarish sifati va bemor bilan muloqot ko'nikmalari asosida baholandi.

Olingan natijalar statistik tahlil usullari yordamida qayta ishlanib, o'rtacha qiymatlar va foiz ko'rsatkichlari asosida umumlashtirildi. Tajriba va nazorat guruhlar natijalari o'zaro solishtirilib, farmatsevtik parvarish konsepsiyasining o'quv jarayonidagi samaradorlik darajasi aniqlandi.

Xulosa. Ushbu tadqiqot natijalari tibbiyot texnikumlarida farmatsevtik parvarish konsepsiyasini o'quv jarayoniga joriy etish bo'lajak farmatsevtlarning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishda muhim pedagogik ahamiyatga ega ekanligini ko'rsatdi. Zamonaviy farmatsevtika amaliyotida farmatsevtning roli kengayib borayotgani, uning bemor bilan bevosita muloqot qilishi, farmatsevtik maslahat berishi va dori vositalaridan oqilona foydalanishni ta'minlashi zaruratini yuzaga keltirmoqda.

Tahlillar shuni ko'rsatdiki, farmatsevtik parvarish elementlarini o'quv jarayoniga integratsiya qilish talabalarning nafaqat nazariy bilimlarini, balki amaliy ko'nikmalarini ham sezilarli darajada rivojlantiradi. Xususan, klinik fikrlash, bemor bilan samarali muloqot qilish, farmakoterapiyani tahlil qilish va dori vositalarining xavfsizligini baholash kabi kompetensiyalarni shakllantirishda ijobiy natijalar qayd etildi.[7,9,12]

Interfaol o'qitish usullari, simulyatsion mashg'ulotlar va klinik vaziyatlarni tahlil qilish talabalarning kasbiy tayyorgarlik darajasini oshirishda samarali vosita ekanligi aniqlandi. Tajriba va nazorat guruhlar natijalarini taqqoslash farmatsevtik parvarish konsepsiyasi asosida o'qitilgan talabalar kasbiy kompetensiyalarni tezroq va

sifatliroq egallashini tasdiqladi. Olingan natijalar farmatsevtik parvarish konsepsiyasini tibbiyot texnikumlari o'quv dasturlariga keng joriy etish zarurligini ko'rsatadi. Bu yondashuv kelajakda malakali, raqobatbardosh va zamonaviy talablar darajasida faoliyat yurita oladigan o'rta bo'g'in farmatsevt kadrlarni tayyorlashga xizmat qiladi.

Adabiyotlar

1. Nizomiddinovich T. F. et al. EXPERIMENTAL MYOCARDIAL INFARCTION LDH BILAN CORRECTION OF NATHIJALARI: Yangi O'zbekiston taraqqiyotida tadqiqotlarni o'rni va rivojlanish omillari //Yangi O'zbekiston taraqqiyotida tadqiqotlarni o'rni va rivojlanish omillari. – 2024. – T. 6. – №. 1. – C. 63-68.
2. Nizomiddinovich T. F. et al. QON TOMIR KASALIKLARIDA ENOSNING O'RNI: Yangi O'zbekiston taraqqiyotida tadqiqotlarni o'rni va rivojlanish omillari //Yangi O'zbekiston taraqqiyotida tadqiqotlarni o'rni va rivojlanish omillari. – 2024. – T. 6. – №. 1. – C. 56-62.
3. Sh, Xushnazarov Z., L. Kenjayeva, and F. N. Toshboyev. "PIRRILO [2, 3-D] PRIMIDINLARNING BIOLOGIK FAOLLIGI." *TADQIQOTLAR. UZ* 39.5 (2024): 30-35.
4. Sh X. Z., Toshboyev F. N., Izatullayev S. A. PRIMIDIN HALQASI ISHTIROKIDA SINTEZ VA PRIMIDINNING BIOLOGIK FAOLLIGI //TADQIQOTLAR. UZ. – 2024. – T. 38. – №. 5. – C. 28-34.
5. Toshboyev F. N., Tashanov O. S., Izatullayev S. A. Oziqa tarkibidagi spirtlarni oksidlanish jarayonini matematik modilashtirish orqali xisoblash //golden brain. – 2023. – T. 1. – №. 28. – C. 117-120.
6. Toshboyev F. N., Iskandar o'g'li M. S., Fayzullo o'g'li S. S. XITIZAN VA SUT ZARDOBI BILAN OZIQLANTIRILGAN BROYLAR JO'JALARINING BIOKIMYOVIY KO'RSATKICHLARI //Ta'lim innovatsiyasi va integratsiyasi. – 2024. – T. 14. – №. 1. – C. 78-80.
7. Toshboyev F. N. et al. SELECTIVITY OF YKS CATALYZATION IN THE SYNTHESIS OF VINYL ACETATE FROM ETHYLENE AND ACETIC ACID //World of Scientific news in Science. – 2023. – T. 1. – №. 2. – C. 31-35.
8. Nizomiddinovich T. F., Abdimannonovich I. S., Zoirovich A. J. Of organic substances by thin layer chromatographic method //Ta'lim innovatsiyasi va integratsiyasi. – 2024. – T. 14. – №. 1. – C. 70-72.
9. Toshboyev F. N., Bobokulova S. A., Suyunova M. O. Synthesis of vinyl acetate from acetylene with the participation of a nanocatalyst and study of its kinetics //World of Scientific news in Science. – 2024. – T. 2. – №. 2. – C. 11-18.

10. Тошбоев Ф. Н., Ахмадов Д. З., Эшанкулов З. А. Динамика нитрегической системы при гиперхолестеринемии //Ta'lim innovatsiyasi va integratsiyasi. – 2024. – Т. 14. – №. 1. – С. 73-77.
11. Baykulov A. K., Toshboyev F. N., Akhmadov J. Z. BIOCHEMICAL AND PHYSIOLOGICAL CHANGES IN PARASITE PARAMETERS IN THE HOST-PARASITE RELATIONSHIP //Modern Scientific Research International Scientific Journal. – 2024. – Т. 2. – №. 1. – С. 257-262.
12. Xudoyberdiyev I. I. et al. Etilen va sirka kislotadan vinilasetat olinishi jarayonining fizik-kimyoviy asoslari //Zamonaviy fan va ta'lim yangiliklari xalqaro ilmiy jurnal. – 2023. – Т. 1. – №. 5. – С. 59-62.
13. Toshboyev F. N., Akhmadov J. Z., Eshonqulov Z. A. ETHYLENE OXYACETYLATION REACTION KINETICS LEARN //Modern Scientific Research International Scientific Journal. – 2024. – Т. 2. – №. 1. – С. 253-256.
14. Тошбоев Ф. Н., Анваров Т. О., Изатуллаев С. А. ОПРЕДЕЛЕНИЕ PH СРЕДЫ ЛЕКАРСТВЕННЫХ ВЕЩЕСТВ ПОТЕНЦИОМЕТРИЧЕСКИМ МЕТОДОМ //World of Scientific news in Science. – 2023. – Т. 1. – №. 1. – С. 166-169.
15. Baxodirovich S. S., Nizomiddinovich T. F., Ergashboevna E. M. GAZ ARALASHMALARINI NAZORAT QILISHNING TERMOKATALITIK USULI //Journal of Universal Science Research. – 2024. – Т. 2. – №. 2. – С. 276-281.